

LINDA
RANTANEN

SUOMALAISET
POLIISI/SURMAT

LIKE

Copyright © Linda Rantanen

© Like Kustannus / Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

LIKE

Like Kustannus
Helsinki
www.like.fi

ISBN 978-951-1-47242-1

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

Kaikkien aikojen turvaajille

Lupaan parhaan kykyni ja taitoni mukaan käyttäytyä aina ja kaikissa tilanteissa poliisin arvolle sopivalla tavalla.

Kunnioitan jokaisen ihmisarvoa ja oikeuksia.

Käytän poliisin valtuuksiani lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla.

Noudatan esimiesteni käskyjä ja olen valmis kohtaamaan poliisin ammattiin liittyvät vaarat.

Toimin avoimesti ja sovinnollisuutta edistäen.

Käyttäydyn rehdisti, auttavaisesti ja ammatillista yhteishenkeä vahvistaen.

Olen oikeudenmukainen ja toimin koko työyhteisön parhaaksi.

Tällä tavalla tahdon poliisina palvella.

- Poliisin eettinen vala -

SISÄLLYS

Aluksi	11
Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen: ”Poliiseja tarvitaan lisää.”	19
Pihtiputaan surmanlaukaukset	23
Kohtalokas kohtaaminen Kajaanissa	29
Yliajo Jomalassa	31
Murto muuttui henkirikokseksi Savonlinnassa	33
Haulikkomies Puolangalla	37
Antti Ervasti: ”Ajan saatossa kunnioitus poliisia kohtaan muuttui.”	41
Kuolettava väijytys Ruovedellä	49
Pankkiryöstö vei konstaapelin hengen Torniossa	51
Humalainen ajoi poliisin hengiltä Rovaniemellä	53
Henri Rikander: ”Kuka meitä turvaa, jos ei poliisi?”	57
Mielisairaapotilas surmasi poliisin Varkaudessa	61
Humalainen ampui poliisia sydämeen Jyväskylässä	65
Rattijuoppo surmasi poliisin Kannuksessa	69
Eroriita johti poliisin kuolemaan Haukiputaalla	73
Takaa-ajettu ajoi poliisin yli Helsingissä	77
Esa Elenius: ”Asioita pitäisi kysyä kentältä.”	81
Poliisit murhattiin Helsingin Tehtaankadulle	87
Mikko Aro: ”En unohda ikinä sitä näkyä.”	115
Rattijuoppo aiheutti poliisin kuoleman Kälviällä	119
Poliisi vammautui hengenvaarallisesti Hyvinkäällä	125
33-vuotias naispoliisi: ”Pahoinvoivien nuorten osuus kasvaa jatkuvasti.” ..	139
Hyökkäys sotilasaseella vei poliisin hengen Vihdissä	143
Antero Timonen: ”Tilanne oli poikkeuksellisen yllättävä.”	157
Poliisien väijytys Porvoossa	163
Jonne Rinne: ”Lisää resursseja tutkintaan.”	179
Loppusanat	183

ALUKSI

VAIKKA SUOMALAINEN POLIISI kohtaa paljon väkivaltaa vielä tänäkin päivänä, vuosikymmeniä sitten tilanne oli huomattavasti huonompi. Kieltolain aikana, vuosina 1919–1932, poliisin työ oli merkittävästi vaarallisempaa. Kieltolain ollessa voimassa poliiseja kuoli vuoden aikana enemmän kuin keskimäärin koko 2000-luvulla yhteensä – yli neljäkymmentä. Suomen itsenäisyyden aikana poliiseja on kuollut virkatehtävissä 132. Todellisuudessa määrä on todennäköisesti suurempi, sillä sotien aikana kaikkia kuolemantapauksia ei kirjattu. Mikäli sotavuosia ei lasketa, synkimmät vuodet olivat 1958 ja 1969. Kumpanakin vuonna menehtyi neljä poliisia virkatehtävissä.

Vuonna 1918 Helsingin poliisilaitoksen yhteyteen perustettiin poliisikoulu, jonka tehtävänä oli huolehtia poliisien kouluttamisesta kautta maan. Ensimmäisen toimintavuoden jälkeen toimipiste siirrettiin Suomenlinnaan. Ajan myötä toiminta jalostui, ja poliiseja ryhdyttiin kouluttamaan Liikkuvan poliisin alokaskursseilla Espoon Poliisiopistossa, läänien miehistökursseilla sekä Helsingin kurssikeskuksessa. Itsenäisyyden alussa poliisien riveihin valikoitiin upseeri- tai suojeluskuntataustan omaavia miehiä. Tähän aikaan alalle oli kuitenkin haastavaa saada työntekijöitä, joten poliiseilta ei vaadittu ollenkaan pohjakoulutusta. Merkittäviksi ominaisuuksiksi katsottiin hakijan terve ja roteva ruumis, hyvä käsityskyky sekä moitteeton entisyys.

Vuosikymmenten vieressä poliisityöhön soveltuvan ja suosittelavan henkilön määritelmät muuttuivat ajan henkeä kuvaillen.

1920-luvulla poliisiksi hakevalta arvostettiin tarmokasta ja päättäväistä luonnetta sekä rohkeutta.

Vuonna 1926 kriteerit kovenivat, kun poliisikomitea määritteli vähimmäisvaatimukset. Poliisin tuli olla vähintään 170 cm pitkä, hyvän kuulo- ja näkökyvyn omaava henkilö. Iältään hakijan tuli olla 22–36-vuotias, jolla oli suojeluskuntakasvatus tai asevelvollisuus suoritettuna. Hakijalta edellytettiin raittiutta, luotettavuutta, reippautta sekä arvonantoa herättävää olemusta.

1930-luvulla painotuksia tuli lisää, kun hakijoilta ryhdyttiin vaatimaan aliupseerikoulutusta. Sodan jälkeisinä vuosina kriteereistä tingittiin aina vuoteen 1949, jonka jälkeen hakijoille ryhdyttiin järjestämään soveltuvuuskokeita, joihin sisältyi muun muassa älykkyystesti. 1940–1960-välisenä aikana hakijoilta alettiin vaatia myös hyvää kuntoa sekä käskijäluonnetta.

1960-luvulla Suomeen säädettiin poliisilaki, ja poliisiorganisaatio alkoi muuttua. Poliisin käyttämän väkivallan sijaan otettiin käyttöön *voimankäyttö*-termi. Muutoksen takana oli ajatus siitä, että väkivalta on rangaistava teko, poliisin voimankäyttö taas oikeutettua. Poliisilaki asetti rajat sille, mitä toimenpiteitä poliisi milloinkin sai tehdä, ja millaisin edellytyksin. Ennen poliisilain voimaantuloa poliisin työssä noudatettiin tavanomaisia oikeuksia, sekä paikkakuntien hyviä tapoja.

Ensimmäisen poliisilain voimaantulo oli käännekohta, josta eteenpäin poliisin toimivalta kävi ilmi selkeämmin. Kun lakia myöhemmin on muutettu, pyrkimyksenä on ollut poliisin toimivallan säätäminen niin, että kaiken julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Seuraavan kerran poliisilakia muutettiin vasta vuonna 1995. Sen jälkeen laki on uudistunut vielä vuonna 2014 osana esitutkinta-, poliisi ja pakkokeinolainsäädännön uudistusta. Lakimuutoksen lisäksi 1960–1980-luvuilla myös hakijoiden raamit tiukentuivat ja poliisikokelailta alettiin vaatia jopa enemmän pituutta. Poliisiksi hakevan tuli olla 20–30-vuotias, vähintään 175 cm pitkä alikersantti. Luja luonne, voimakkuus, nuhteettomuus, sanavalmius ja hyvä ulkoinen

olemus olivat myös toivottavia piirteitä. Vuonna 1974 Tampereen Pohjolankadulle avattiin Poliisin kurssikeskus. Vuonna 1986 laitoksesta tuli itsenäinen yksikkö, Poliisikoulu. Samana vuonna myös naisille myönnettiin lupa hakea poliisikouluun ilman erillistä lupaa.

Poliisin työtä ohjaava laki ei ole ainoa, joka on kokenut vuosikymmenten aikana merkittävän muutoksen. Myös poliisin työturvallisuutta on pyritty vahvistamaan. Poliisin koulutusta ja varustelua on kehitetty ja tehostettu huomattavasti. Osaltaan erilaiset onnettomuudet ja väkivaltatilanteet ovat luoneet murrosta. Vuonna 1986 tapahtuneen Mikkelin panttivankidraaman jälkeen voimankäytön ja kenttätoiminnan järjestelmällinen kehitystyö alkoi ja voimankäytön lainsäädäntöä uudistettiin. 1990-luvulla laitoksilla otettiin käyttöön kenttäkouluttajat ja alettiin vaatimaan säännöllistä näyttöä ammunnan tasokokeessa. Myös poliisien voimakäyttövälineet yhdenmukaistettiin, ja periaatteenä tuli, että kaikilla poliiseilla tulee olla samanlaiset välineet ja varusteet. Työturvallisuuteen ja psykisesti kuormittavien asioiden hoitoon alettiin kiinnittää erityistä huomiota 1990-luvulla.

Vuonna 1994, matkustajalautta Estonian uppoamisen jälkeen, Turussa käynnistettiin poliisin jälkipuinnin järjestelmä, *debriefing*, joka eteni vaiheittain. Kyseistä menetelmää on kehitetty, ja se on käytössä edelleen. Heti vaativan ja vaikean tehtävän jälkeen on purkukeskustelu, jota vetää erikoiskoulutettu poliisi. Osallistuminen siihen on pakollista eikä ennen sitä saa lähteä kotiin. Jatkotoimet ovat vapaaehtoisia.

Vuonna 1993 Tampereen opiston opetus siirtyi Hervantaan, jossa sijaitsivat myös opiston asuntolat. 1990-luvun lopulla koulutus koki suuren mullistuksen, kun poliiseja ryhdyttiin kouluttamaan ammattikorkeakoulutasolla. Espoon Poliisiopisto muuttui Poliisiammattikorkeakouluksi, ja kyseisessä oppilaitoksessa suoritettava päällystötutkinto muutettiin ammattikorkeakoulututkinnoksi.

Vuonna 2008 Espoon Poliisiammattikorkeakoulu ja Tampereen Poliisikoulu yhdistettiin yhdeksi oppilaitokseksi, Poliisiammatti-

korkeakouluksi. Muutos keskitti poliisin koko tutkintokoulutuksen Tampereelle. Vuonna 2014 poliisin koulutus koki viimeisimmän suuren muutoksen, kun myös poliisin peruskoulutus muutettiin ammattikorkeakoulutasoiseksi. Samalla päällystötutkinnosta tuli ylempi ammattikorkeakoulututkinto. 1990–2000-luvulla hakijoiden painotus muuttui jälleen, ja poliiseiksi hakeneiden toivottiin olevan rauhallisia, asiallisia, rohkeita, ystävällisiä ja määrätietoisia. Suuntaus on säilynyt samankaltaisena näihin päiviin asti. Nykyään poliisin toivotaan olevan yhteistyökykyinen ongelmanratkaisija, fyysisesti hyvässä kunnossa ja sosiaalisesti taitava. Ikä ja pituusrajat jäivät unholaan jo 2000-luvulla, mutta vuosituhannen alussa lakiin kirjattiin vaatimus, että poliisiksi pyrkivän tulee olla Suomen kansalainen.

Erinomaisen koulutuksen lisäksi poliisi on saanut käyttöönsä kypäriä, suojaliivejä, kilpiä, etälamauttimia, laadukkaita aseita sekä panssariautoja. Kevyt suojaliivi on ollut pakollinen suojavaruste vuodesta 1994, raskas suojaliivi vuodesta 1995. Vuonna 2002 haalari tuli virallisesti kenttäasun vaihtoehdoksi, takin ja housujen rinnalle.

Yhteiskuntamme on nyt poliisin työn kannalta vakaampi ja turvallisempi, kuin se oli menneinä aikoina. Katuväkivallan ja henkirikosten määrä on vähentynyt. Tässä ei kuitenkaan ole koko totuus. Samalla kun nämä luvut laskevat, niin poliiseihin kuin pelastushenkilökuntaankin kohdistuvan väkivallan määrä jatkaa nousuaan.

Suomalainen poliisi kohtaa työssään väkivaltilanteita päivittäin.

Poliisiin kohdistuvaa väkivaltaa on tilastoitu heikosti, mutta saatavissa olevien tietojen perusteella se on 2000-luvulla kaksinkertaistunut. Kehitys on huolestuttavaa myös muualla Euroopassa, kuten Ruotsissa ja Hollannissa. Jos katsomme toisesta näkökulmasta; verrattuna esimerkiksi Yhdysvaltoihin, poliisiin kohdistuvia vakavia väkivaltilanteita on meillä suhteessa huomattavasti vähemmän.

Se ei kuitenkaan tuo meille turvaa.

Virkamiehen vastustamisia kirjataan vuosittain noin 1200, väkivaltaisista vastustamisista noin 600. Poliisiin kohdistuneet virkamiehen väkivaltaiset vastustamiset lähtivät kasvuun vuonna 2019. Kun vuo-

den 2012–2018 keskiarvo oli 423, viimeisen kolmen vuoden aikana keskiarvo on ollut 628. Oikeustieteen tohtorien Henri Rikanderin ja Mika Sutelan vuonna 2020 tekemän tutkimuksen mukaan poliisin näkökulmasta vaarallisimmat maakunnat ovat Etelä-Savo, Pohjois-Karjala sekä Pohjanmaa. Tutkimus esittää huolensa myös siitä, miten poliisit vaikuttavat turtuneen väkivaltaan. Jopa tuhansia virkamiehen vastustamisia ja väkivaltaisia vastustamisia jätetään vuosittain ilmoittamatta.

Vaikka suurin osa Suomessa poliisiin kohdistuneista väkivalta-tapauksista on lieviä, joukkoon mahtuu kymmeniä vakavia väkivaltarikoksia, myös kuolemantapauksia. 2000-luvulla virkatehtävissä on kuollut kaksi poliisia; Kälviällä vuonna 2007, sekä Vihdissä vuonna 2016. Vuonna 2019 poliisit taas joutuivat Porvoossa väijytyksen myötä hengenvaaraan.

Väkivalta kaikkien aikojen turvaajia kohtaan nähdään edelleen yleisesti ottaen vielä järkyttävämpänä ja paheksuttavampana kuin muut väkivaltarikokset. Olemme saaneet tottua siihen, että hädän tullen poliisiin voi aina turvata. Luottamus suomalaiseen poliisiin on maailman kärkekkästä. On erityisen paheksuttavaa, että omassa työssään koko kansaa turvaava poliisi joutuu virkatehtävää suorittaessaan väkivallan tai vakavan uhan kohteeksi. Väkivalta poliisia kohtaan on väkivaltaa koko maamme kohtaan. Väkivalta kertoo äärimmäisen tuhoisista, itsekeskeisistä ja radikaaleista asenteista yhteiskuntaamme ja sen tukipilareita vastaan.

Suomessa työskentelee tällä hetkellä noin 7500 poliisia, kun vielä vuonna 2010 yhteiskuntamme turvallisuutta valvoi 8000 poliisia. Alimmillaan luku on käynyt vuonna 2017, jolloin poliiseja oli noin 7150. Samalla ajanjaksolla tehtävät ovat lisääntyneet ja rikollinen maailma on muuttunut aiempaa haastavammaksi. Sisäisen turvallisuuden koostamassa selvityksessä arvioidaan, että 2030-luvulla Suomessa tarvittaisiin noin 8200 poliisia.

Tässä kirjassa kuulette kaikki vuoden 1969 jälkeen tapahtuneet virkatehtävää suorittaneen poliisin kuolemaan johtaneet rikokset